

Rejseliv i det krigshærgede Europa

En individuel rejse gennem Tyskland var i de første efterkrigsår noget af et forhindringsløb, især når man som jeg konstant led af pengemangel, selvforskyldt ganske vist på grund af min ulyst til at nyde produktionslivets velsignelser.

Først skulle man have et permit, det vil sige et visum. Det fik jeg i det tidligere tyske hovedkvarter for Gestapo på Dagmarhus, hvor englænderne nu havde kontorer. Et permit gjaldt kun for rejse gennem Tyskland og kun for rejse med internationale tog, hvor soldater fra den pågældende zones besættelsestropper bevogtede hver vogn. Ind- og udrejse skulle ske indenfor 24 eller måske var det 48 timer.

Næste problem var, at man ikke kunne udføre fremmed valuta uden Den Danske Nationalbanks godkendelse, og at man kun måtte ud- og indføre 20 kroner. Hvordan løste man problemerne?

Vi kørte på tommelfingeren til grænsen, og at få et lift dengang var helt uden problemer, da næsten alle danskere var på røven.

Solidaritet eksisterede endnu.

Ved grænsen gik man over til fods med kurs mod banegården i Flensborg. Her hoppede man op i et internationalt tog. Når togbetjenten dukkede op, forhandlede man sig diskret frem til en billetpris og foreslog ham betaling med cigaretter. Dagsprisen for en cigaret var 5 mark og billetprisen Flensborg – Basel i Schweiz på første klasse 94 mark.

Togbetjentens månedsløn var 40 mark, altså 8 smøger. Næste problem var at komme af toget på en station i Tyskland, da det som sagt var forbudt blot at stige ned på perronen. I næsten alle tog var der mere eller mindre kønne, unge tyske piger, som soldaterne «underholdt» sig med, mod at pigerne fik en gratis rejse i luksustog.

Hvis man havde tynd mave var her et problem, da toiletterne næsten konstant var optaget af elskende. Som regel aftalte jeg med nogle af pigerne, at de med – skal vi sige – kælen, missekatteagtig, indbydende optræden skulle aflede soldaternes opmærksomhed, således at jeg kunne smutte, når toget holdt ved en station. Igen betaltes med smøger.

Tante Bertha og
onkel Willy med
børn

Min bedstemor var prøjsler, og min far spurgte, da han hørte, at jeg ville en smut til Paris, om ikke jeg lige kunne lave en afstikker til noget af vor familie, som levede i en flygtningelejr ved Hannover.

Vi lavede en overlevelsespakke, og med den og de sidste informationer om familiens opholdssted drog jeg af. På banegården i Hannover drønedes engelsk militærpoliti ind på perronen og foretog en razzia, netop som jeg var hoppet ned. Op igen i toget.

Én af pigerne kaldte sagte på mig og viste mig nu, at hun havde lindet døren op til den modsatte side. I mørket sneg jeg mig af sted, men kunne hist og pist skelne nogle mistænkelige skikkelser. Pludselig startede et mindre festfyrværkeri fra maskinpistoler. Nogle af skikkelserne tog sig kærligt af mig og lodsede mig i sikkerhed. Forpustet begyndte jeg en diskussion med dem om tidens problemer, men snart blev jeg tryk ved disse forbrydere, som havde stjålet kul fra nogle togvogne.

Vil I have en smøg?

Snart var vi så gode venner, at de hjalp mig ud til flygtningelejren, og meget sent nåede jeg frem til familien. Tante Bertha og hendes mand havde boet i en kulmineby i Ruhrdistriktet og var blevet 100 procent udbombet. De boede i flygtningelejren sammen med datter, svigersøn og et barnebarn. Tante Bertha havde ikke på noget tidspunkt været begejstret nazitilhænger, men var som de fleste bare flydt med strømmen. Alle de andre prøvede forgæves at forsikre mig om, at de altid havde været absolut svorne modstandere af nazistyre.

Jeg gad ikke diskutere med dem, da de havde betalt og stadig betalte af på det nazistiske vanvid.

Oprindeligt havde der været to børnebørn. Under et bombardement søgte tante Bertha ned i kælderen med de to små børnebørn. Huset blev ramt af en fuldtræffer og styrtede sammen. Vand oversvømmede kælderen, og tante Bertha lå med de to børn på skuldrene i to døgn i det iskolde vand, kun med næsen over vandet, mens hun klamrede sig til et vandrør, for at de ikke skulle drukne. Det ene barn blev rablende sindsygt og blev anbragt på institution. Mange år senere spurgte jeg til dette barn. Det var stadig på institution og kom aldrig ud derfra.

Svigersonnen havde deltaget i de sejrrige, elastiske tilbagetog på Østfronten, men havde mistet pandebenet. Han var et hyggeligt syn. Når han gik rundt, bevægede han sig konsekvent med største forsigtighed, for hvis han ramlede hovedet imod, betød det en hurtig død, da den tynde hud, der erstattede vitale dele af kraniet, kun var et kosmetisk dække for hjernen, hvis pulsslag man kunne ane bag huden.

En sølvplade kunne have dækket hullet, men sølv var dyrt – og hvad, han havde jo kun været soldat.

1947 Jugoslavien

Verdensungdomsforbundet organiserede en dansk brigade på ca. 100 medlemmer, der skulle deltage i genopbygningsarbejde ved en ungdomsjernbane i Bosnien i Jugoslavien. Fem BOPAfolk deltog.

Rejsen fra Danmark tog tre uger gennem det krigshærgede Europa. Den kolde Krig var i sin vorden, og da de forskellige besættelsesmagter spændte ben for hinanden, måtte rejsen gå igennem Vesttyskland til Paris og derfra igennem de tre besættelseszoner i Østrig.

Køln

Toget skrumplede af sted gennem Tyskland – jernbanenettet med stationer var sønderbombet – lokomotiverne udsendte mængder af røg og sod. Det bevirkede, at vinduet i kupeen kun lige akkurat stod på klem. Det gik ud over indeklimaet især om natten, hvor vi alle seks efter bedste evne forsøgte at få lidt søvn.

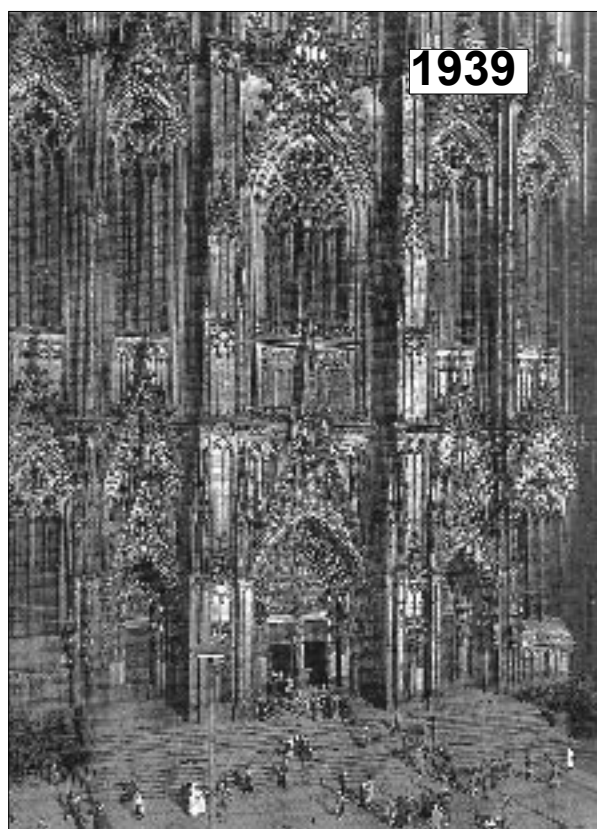
Nogen sovekupé blev det aldrig til, trods vore anstrengelser. To sov på gulvet – to på sæderne og to i bagagenettet, som var udstyret med en stiver, der lige akkurat var placeret, så den skar ind i en rygs mest sårbare sted.

I Köln stod Niels og jeg ud for at besigtige de nærmeste omgivelser.

Vi blev noget overraskede, da vi konstaterede, at toget var dampet af. Vi havde nu god tid til næste togs afgang og udforskede derfor livet og omgivelserne. Ventesalen havde i modsætning til resten af banegården et helt tag – alt andet var gennemhullet og smadret – det var hundekoldt – folk – dvs. kvinder med børn – alle udgaver af soldater lå overalt på bænke eller det iskolde gulv.

Mange af soldaterne var invaliderede, og mere end modbydeligt var det at se en ung mand, der manglede arme og ben, ligge på maven på en plade forsynet med hjul fra en barnevogn. Hans kammerater stod i nærheden vogtende de almisser, forbipasserende gav. Imponerende var det at se de postkort, den unge mand fremstillede med en pensel i munden – rene kunstværker.

Alle vægge var tapetseret med sedler, hvor man søgte efter familie-medlemmer eller venner og bekendte. Vi var her vidne til en af verdenshistoriens største folkevandringer. Millioner var efter en flugt fra krigens rædsler på vandring for at overleve.

Vi gik ud i byen og så ruinerne – ikke mindst den tidligere så skønne Kölner Doms gabende tomme mure og spir, samt de forvredne jernbjælker, der engang udgjorde de to broer over floden, Rhinen, gjorde indtryk. Midt i de deprimerende oplevelser – fik vi dog en positiv oplevelse, da små piger denne søndag morgen dukkede op fra kældre – fra grusdynger – iført deres stiveste pus – de var på vej til kirke.

Den dag i dag fatter jeg ikke, hvordan mødrene har båret sig ad med at vaske og stryge de kjoler, pigerne bar. Hvordan vi fandt frem til brigaden i Paris, husker jeg ikke, men snart gik turen videre gennem Frankrig – gennem Schweiz til Østrig.

Ved grænsen til Jugoslavien i den smukke by Rosenthal gik det helt i agurk. De vogne, vi sad i, blev uden nærmere forklaring koblet fra og koblet på et tog, der ville føre os tilbage til Paris. Årsag?

Et eller andet stempel i vort fælles visum manglede.

Da toget skulle afgang, sprang hele brigaden ud med alt sit habengut til stor undren for de engelske soldater. Formålet var klart – ved vor ulydighed håbede vi på, at man kunne få formalia bragt i orden.

Et problem var mad – derfor gik vi ud i landsbyen og fik ved at tuske med cigaretter byttet os til brød og pølse. En fodboldkamp med de engelske soldater blev arrangeret, hvilke gav skår i vort forhold, da vi bankede dem efter noder.

Hen under aften tændte vi bål på perronen og tilberedte et mere end primitivt måltid, som blev indtaget uden tallerkener og spisebestik. Natten blev tilbragt på en græsplæne. Vejrguderne var i deres bedste lune, for i hele perioden havde vi det skønneste sommervejr.

I det tidlige morgengry blev vi brutalt vækket af vore engelske «venner», som med opplantede bajonetter jog os op i et ventende tog. Af sted gik det ind i den amerikanske zone, hvor vi blev rangeret ud på et sidespor for at afvente nyt fra bureaukraterne.

Englænderne havde tørret en bæ af på deres allierede – amerikanerne. Et par dage senere blev vi koblet på et godstog, som satte os af i den franske zone, her fik vi for første gang mad på en Røde Kors station.

Uden nåde blev vi herfra fragtet til Paris, hvor vi i ca. en uge ventede på, at papirerne blev ordnet. Ventetiden var som at få en appelsin i turbanen ganske gratis. Vi drønedede rundt og gjorde byen, som unge uden penge på lommen nu kan gøre det. På et værtshus gjorde jeg bekendtskab med drikken Pernod.

Jeg blev så hønefuld af dette lakridsvand, at det trodser enhver beskrivelse. Højdepunktet blev Bastilledagen med fest og dans i sidegaderne, men igen blev jeg berøvet en illusion. De franske piger skulle ifølge sagkundskaben være rene skønheder, varmbloedige og forholdsvis lette at score.

Det blev ikke min erfaring. Sammenlignes de med skandinaviske piger, er de ikke attraktive – udseendet er ikke noget at råbe hurra for og endelig er de snerpede – om det så skyldes opdragelse og den katolske tro – skal være usagt.

Endelig kørte vi med hurtigtog og nåede Kroatiens hovedstad Lubiana (Zagreb i vore dage) uden problemer.

Igennem Kroatien oplevede vi de områder, hvor enheder fra SS – Frikorps Danmark og bosniske fascister under tilbagetoget i krigens sidste fase havde boltret sig – grundigt arbejde. Militærstrategien, hvis terror kan benævnes således, var den brændte jords.

Ikke et hus stod urørt, alt var brændt ned eller jævnet med jorden. Ingen af de «danske» landsforrædere blev siden dømt for deres deltagelse i disse krigsforbrydelser. De sidste tyske terrorstyrker vinkede farvel fra et specielt indrettet tog, som pløjede svellerne op og dermed ødelagde hele jernbanenettet.

Novo Beograd – jeg undres

En guide førte os rundt og fortalte med begejstring om socialismens velsignelser. Ved flodbredden, som ses øverst til højre, skulle nye boligkvarterer dukke op. Brigader knoklede, men noget afsides kunne man iagttage tyske krigsfangers indsats i et noget mere moderat tempo.

Måske er jeg galt på den? Hvis man vil finde frem til virkelighedens sandheder er den bedste metode vel at søge oplysninger fra alle involverede parter.

Derfor listede jeg ned til krigsfangerne, og med bistand fra lidt smøger fik jeg et ganske anderledes indtryk. Fangerne lagde ikke skjul på, at midt i den værste vinterkulde havde den internationale hjælpeorganisation FAO sendt lastvognstog med fødevarer til Jugoslavien, men fangerne havde intet fået med det resultat, at tusinder døde af sult og kulde.

De tyske grusomheder havde vakt et had, som er forståeligt, men lad os betragte hændelsen som et af mange beviser på, at had udelukker medmenneskelighed og næstekærlighed. Tilbage i brigaden hviskede et medlem af DKU (Danmarks kommunistiske Ungdom), kaldet hr. Due, «landsforræder», på trods af, at han næppe kan have været uvidende om min tidligere «heltemodige» indsats for Gud, konge og fædreland.

Han blev noteret under rubrikken – ubetalte regninger i min bog – røvhullernes bog.

Men min undren var stor, for hvordan kunne et medlem af en kommunistisk organisation, der prædiker socialisme være så intolerant og så uvidende – al den stund, at vi nu stod i fredens himmelske lys?

Men min undren var ikke slut. Nogle dage senere stod vi i en kæmpemæssig forsamling, hvor råbene «Zivio Titto» gjaldede. (Leve Titto) Skolebørn marcherede ind – klasse efter klasse med faner i spidsen.

En af disse klasser havde et stort billede af en snegl, og da jeg spurgte pænt, fik jeg forklaringen – disse børn var dumme. Intolerance igen. Dette udsagn blev en af flere grunde til, at min karriere i DKP (Danmarks kommunistiske Parti) sluttede et år senere.

Vi var indkvarteret på et studenterkollegium – maden var udmærket, bortset fra at et umådeholdent forbrug af paprika og hvidløg gav halsbrand. Nætterne blev et mareridt for flere af kammeraterne. Her var nemlig hære af forsultne væggelus, som ubarmhertigt kastede sig over de forsvarsløse ofre.

Resultatet blev næste morgen opsvulmede arme og ben. Selv klarede jeg mig ved på gulvet at hoppe ned i en lagenpose – snøre den til foroven – for derefter at humpe op i køjen – ubekvemt ganske vist – men jeg blev ikke ufrivilligt foder for rovdyr.

Lejren i Nemila

Lejren lå i Bosnien i en dal smukt omgivet af bjerge. Befolkningen var muslimer – men minareterne var tavse. Kvinderne bar slør og knoklede i markerne, medens deres husbond i skyggen af et træ iført bukser med hængerøv i højde med anklerne overvågede deres indsats.

Barakkerne var opført af træ – nemme at flytte rundt med efter behov. De kunne minde om de tyske fra KZ-lejrene. Sovepladserne var med køjer i to etager – hver køjeplads var beregnet til fire personer.

Underlaget var sækkelærred udstoppet med halm – rene loppereder – hvis ikke man dagligt luftede dem og bankede støv og møg ud af dem. Kosten bestod af majsbrød og blommesyttetøj – te og til aften suppe.

Maden blev tilberedt af folk fra den danske brigade, dermed sikredes en vis hygiejnisk standard.

På grund af de stegende temperaturer midt på dagen begyndte en arbejdsdag ved solopgang med fyraften omkring kl. 11 formiddag. Arbejdet bestod i at grave ud til det fremtidige skinnelegeme og køre jorden ud med trillebøre til perroner.

Der blev hakket – skovlet – kørt væk og jævnet ud.

Uvist af hvilken grund var flere af os BOPAfolk ret upopulære, men en åben kritik så aldrig dagens lys – vi deltog ikke i fællesarrangementer – ej heller i diskussioner og undgik med flid konflikter og konfrontationer. Men! Niels og jeg havde skabt os en nassetjans, som fik idealisterne, som var rejst derned for at få landet på fode, til at skumme af raseri.

Sagen var den enkle, at vi skulle jævne jorden på perronerne og ikke kun af egoistiske hensyn, men også af hensyn til «kammeraternes» arbejdsbyrde havde vi organiseret brædder således, at i stedet for at mase over ujævnt terræn, kunne de let og elegant køre på brædderne. Hvordan vi havde skaffet brædderne gik først op for de ædle, da jugoslaverne senere skulle opføre et show og pludselig manglede tribunen.

Tribunen havde vi «købt» af tyske krigsfanger for cigaretter.

Denne rationalisering betød, at Niels og jeg blot skulle flytte på de sidste brædder, dermed kom jorden til at ligge sådan, at vi næsten ikke behøvede at lette os fra skovlskaftet, som vi hængte op ad dagen lang.

Man rasede i det skjulte. Resultatet blev, at man ønskede os overført til samme arbejde som idealisterne. Hr. Due var en af kritikerne, ville han have krig, skulle han da også få den.

Hr. Due gravede – ustandselig stod en tom trillebør foran ham – ustandselig opfordrede vi ham venligt om at rubbe sig – skulle Jugoslavien have en lysere fremtid, nyttede det ikke, at han sinkede os i vor indsats ved at drive den af.

– *«På med vanten kammerat – vi skal da ikke stå her hele dage og glo».*

Hr. Dues muskelmasse var ikke just imponerende – han peb – han klynkede – men røvturen fortsatte. Nu blandede barmhjertighedens samaritanere sig, man forlangte at rollerne skulle byttes om.

Vi skulle grave – hr. Due skulle være fører af en trillebør.

Udmattet slæbte han sig af sted, med vore opmuntrende tilråb:

– *«Kom nu her og få fyldt op, hvor længe skal vi vente – få lidt fart på.»*

Næsten i samme sekund, han havde stillet trillebøren, var den fyldt til randen, hvorefter han blev bedt om at flytte sig.

– *«Du danner jo kø - mand – her skal bestilles noget.»*

Vor opdragelse af hr. Due havde den effekt, at vi fik fred – ingen andre ønskede en sådan røvtur. I modsætning til brigadens medlemmer blaffede vi eller kørte med den smalsporede jernbane til nærliggende byer og fik på den måde et godt førstehåndsindtryk af Jugoslaviens mangfoldigheder.

Nær lejren var man ved at bryde Vrandruktunnelen fra bjergets to sider. Alle beregninger var foretaget af en krigsfange med ingeniøruddannelse.

Han trak vejret lettet, da de to sider mødtes, for man havde meget venligt betroet ham, at han var ansvarlig for arbejdet, og hvis han kløkkede i det, ville han blive et hoved kortere.

Ole Ewé kaldet Ib havde købt postkort med en russisk tank. De blev sendt til Danmark, og ved soldaten i lugen skrev han som en morsomhed: – «*Her ser I mig*».

Kortet blev opsnapet af det danske efterretningsvæsen og med sine forbindelser til den danske presse sivede oplysningen ud, og sensationspresen slog det stort op. På forsiderne kunne man læse, at danske modstandsfolk deltog i den græske borgerkrig.

Per Mortensen kaldet Tom og Ib var begge officerer i Hæren, men var på grund af mobberi blevet dygtigt trætte af forestillingen. Tilbage i fædrelandet arresteredes Ib og fik en dom på flere måneders fængsel for ikke at have formaliteterne i orden. Straffen blev afsonet i Kastellets fængsel.

Dysenteri – raketskid

Som belønning for vor indsats fik vi en rundrejse på to eller tre uger i Jugoslavien. På vej til stationen blev jeg syg – jeg havde pådraget mig en maveforgiftning – kastede op og satte mig i en grøftekant med en helt ukontrolleret afføring.

Omtumlet – hjælpeløs – kammeraterne hjalp mig videre. I den smalsporede jernbane, hvor vognene havde en bredde som et tipvognstog, gik det helt galt.

Forestil dig et toilet, hvor man må bakke ind – i stedet for en toilet-kumme, som man kan side på, er der et par forhøjninger, (pedaler) hvor man sidder på hug, medens toget slingrer og duver derudad.

I almindelig daglig benævnes dette torturinstrument for pedallokum. Toilet-papir var en mangelvare, derfor havde man i en stump ståltråd hængt en klud op, som kunne bruges af hvem som helst.

Det gik galt – jeg sked i bukserne – en hæslig stank bredte sig.

Ved næste stop fik kammerater fat i mængder af vand. På den fortsatte rejse holdt to mand mig hængende på trinbrættet, medens en tredje skrubbede mig ren.

Når jeg skal jordes, og når et billigt publikum skal underholdes, beretter de gæve fyre. De glemmer ikke at fortælle, at de muslimske damer løftede sløret, når vi passerede.

Ganske gratis kunne de iagttage min bare røv.

Jeg blev indlagt på et katolsk klosterhospital i Sarajevo.

Behandlingen var enkel – te – te og kun te. Efterhånden havde jeg oparbejdet en glubende sult, og da jeg kunne konstatere, at en dødssyg patient overfor ikke rørte sin mad, ja så stjal jeg den.

Nonnerne kunne ikke skjule deres glæde – da de så, at tallerkenene nærmest var slikket – nu var den syge på vej mod helbredelse. Naturligvis lod jeg dem blive i troen, indtil de opdagede sagens rette sammenhæng.

Da jeg blev udskrevet, fik jeg uden større besvær kontakt igen med brigaden og nød tilværelsen i den skønne by Dubrovnik, til vi igen skulle mod Danmark. Vejen gik over Budapest, og Niels og jeg blev enige om, at den var et besøg værd.

Da toget holdt i Budapest, stod vi af med vore pakkenelliker og kom meget bevidst for sent til toget.

Med tårer i øjnene indfandt vi os hos stationsforstanderen og tilstod, at vi desværre var kommet for sent til toget og nu ikke anede vore levende råd, al den stund vi ikke ejede kongens mønt.

Dette hjertensgode menneske udstedte en billet til Prag. Fra lejrens lager havde vi med god samvittighed, (da kostbarhederne var forbeholdt de indviede, brigadens ledelse) tidligere organiseret (tyvstjålet) kød – kaffe i dåser – amerikanske cigaretter – engelsk pibetobak.

Noget af dette omsatte vi, således at vi ikke led nød under de næste dages turistbesøg i Budapest.

I Prag fik vi igen kontakt med brigaden, men nu viste det sig, at 9 brigademedlemmer havde fået arbejde på en stor byggeplads. Jeg valgte at tilslutte mig denne klub, som uvist hvilken grund kaldte sig Pisse-mændenes klub. Niels drog hjem, han skulle se til sin mor og sørge for ikke at blive slettet i sygekassen pga. restance.

Prag

Igen boede jeg i en primitiv barak, men fik dog tildelt min egen køje.

Over for barakken var marketenderi med køkken. Arbejdet bestod i de første dage i at læsse sand og cement fra godsvogne over i tipvogne, som så fultede rundt og fordelte varerne på den enorme byggeplads.

Nogle arbejdere var romaer bedre kendt under betegnelsen zigøjnere.

Det første ord de lærte mig var: Malo – malo, hvilket betyder langsom. De opfattede os som skruebrækkere, fordi vi jævnt hen arbejdede konstant, men efter deres opfattelse knoklede.

Nye venner

En formiddag – da jeg står oppe på en godsvogn og skovler sand ned, passerer en pige på 17 måske 18 år. Hun er højgravid, bærer på et spædbarn og slæber på et skrigende – humpende barn på ca. tre år. Barnet har smerter – barnet lider. Nede tager jeg det skrigende barn op og kan se en flænge i foden, som blottede knoglerne. Hvor skulle hun hen?

Til en læge? Til et hospital? Nej! Med fagter fortalte jeg, at hun skulle gå med mig, barnet beholdt jeg på armen og på en eller anden måde blev hun tryk ved mig og holdt op med at skribe.

Ud af øjenkrogene kunne jeg se, at flere af romaerne med fagter betydede hende, at hun skulle gå med mig. Fremme ved marketenderiet bad jeg kokken skaffe varmt vand og sæbe. Efter et fodbad og efter at have gjort såret rent for snavs, bad jeg kokken passe på, at de ikke smuttede, medens jeg hentede noget antibiotika – salve og en ren skjorte.

Et ærme blev skåret i strimler og jeg lagde en forbindelse med en lille træklods ved hælen, således at barnet kunne træde på den og dermed gå uden at belaste foden ved såret.

Den lille peb og klynkede stadig, og jeg blev helt rørt ved at se taknemligheden lyse ud af et par sorte øjne. Færdigt arbejde – tilbage var kun at vise, hvorledes hun skulle træde på foden med forbindingen. Jeg havde forholdsvis harmløse, smertestillende piller, hakkede een over og fik pigen til at synke. Kokken fik jeg nu til at fortælle moderen, at hun skulle stille samme sted, på samme tid næste dag, for at jeg kunne lægge ny forbindelse.

Facts:

Da de russiske styrker rykkede ind i Tjekkoslavakiet via Ungarn, drev de fascistiske styrker i Ungarn omkring en million romaer ind i Tjekko-Slovakiet. Efter sejren over Hitler Tyskland mere end kneb det, på trods af det socialistiske fællesskab mellem de to lande med tilbageleveringen af de mange zigøjnere.

Så vidt jeg kan skønne hænger Tjekkiet og Slovakiet stadig på dem.

Moderen mødte punktligt dag efter dag i en uge. En dag lå der to nye skjorter og to par sokker på min køje – alt lå i original indpakning – fjernet – måske stjålet i en forretning. Men ikke nok med det, jeg blev inviteret ned i deres lejr og med på turné om aftenen på byens værts-huse, hvor de spillede for gæsterne.

Vankede der ingen belønninger for deres musikalske præstationer, skiftede musikken til melodier, som fik melankolien til at brede sig. Var man gavmild – fik musikken hurtigt frembragt en lystig stemning.

Noget, der undrede mig var, at romaer ikke sætter sig på WC sædet som vi gør, men anbringer sig på hug ovenpå. Har du en forklaring på dette adfærdsmønster? – Jeg spurgte – men fik aldrig svar.

Det internationale Verdensungdomsforbund havde arrangeret en festival, hvilket fik en ret stor underholdningsværdi for os.

Hver uge kom unge fra den hele verden, og da der var dans og fest, kunne man hver uge stifte nye spændende bekendtskaber af begge køn.

Pissemændenes klub fik tilbudt fri rejse til og fra Stalingrad til nærmeste grænse til Danmark, hvis vi ville deltage i genopbygning af byen. Jeg sendte et telegram til Niels for at høre, om han var interesseret – det var han. Da vi skulle have vore pas forsynet med visa – ringede jeg hjem – det kostede næsten en ugeløn, og bad ham sende passet med et dansk rutefly.

Det funkede, men i mellemtiden var stridighederne i Den allierede Kontrolkommission i Ungarn af et sådant omfang, at en afgørelse trak ud og truede afrejsen med fiasko. Jeg sendte passet retur og gav besked på, at Niels kunne tage chancen og som os håbe på en løsning.

Han drog af, men turen blev ret speciel, fordi han på banegården i Stuttgart glemte sin tegnebog med penge og billet. Derfor kørte han resten af vejen på lokumbillet, så da jeg tog imod ham i Prag, bad han straks om min perronbillet. Jeg havde ingen, man skulle jo ikke ødsle med værdierne.

Prisen har vel været knap 5 øre for en sådan billet, men man havde vel sine principper. Surt sagde han, hvis nogen skal ryge på det her, må det være dig. Jeg var billigst, hans pas var friskstempelt. Jeg fik ham lempet igennem billetkontrollen.

Få dage senere måtte vi opgive ethvert håb om en eventyrrejse til Stalingrad – i stedet begyndte vort tilbagetog mod Danmark uden en klink på lommen.

Sudetenland

I dag skammer jeg mig lidt, men da Pisse mændenes klub blev opløst, for at alle kunne drage hjemad til det fælles fædreland, Danmark, var den økonomiske situation katastrofal for os alle.

Vi havde levet livet som unge gør det og havde kun småmønt til den forestående rejse.

Vi besluttede derfor at forlade stedet uden at betale for kost og logi. For at undgå ubehageligheder trak vi lod om den rækkefølge, vi skulle forlade barakken. Niels og jeg var heldige og kunne stikke af i nattens mørke uden planer overhovedet.

Vi nærmest drev igennem Sudetenland mod steder, som vi fandt interessante, når vi nu alligevel var der – byen Lidice – KZ-lejren Theresienstadt og en grænsestation mod Vesttyskland.

Niels havde et gammelt landkort – selv havde jeg ingen geografisk fornemmelse af landet, hvilket på et tidspunkt førte til knubbede ord os imellem, fordi de få byer jeg havde kendskab til havde tyske navne, som nu var ændret til tjekkisk.

Eksempelvis hed grænsestationen før Eger – nu Cheb.

I de danske aviser kunne mor læse om den tørke, der havde ramt størstedelen af Europa, derfor ringer hun bekymret Niels mor op og spørger om hun havde nyt om drengene. Mor bliver beroliget med disse ord:

–«*De kan være ganske rolig fru Johansen, de to sidste, der tørster er min og deres søn*».

Lidt geografi og et historisk tilbageblik

Sudetenland tidligere benævnt Böhmen – Mähren er vel det område i Europa, der har haft den mest omskiftelige tilværelse igennem tiderne – underkastet forskellige magthavere – ved Første Verdenskrigs afslutning kejserdømmet Østrig Ungarn. Undertrykkelsen af det tjekkiske folk beskrives i Soldat Svejk af Jaroslav Hasek. Bogen kan anbefales, da den viser karakteristiske ligheder mellem dansk og tjekkisk lune – humor.

Igennem mange år indvandrede tyskere i området. Hvis man ved freden i Versailles havde foretaget en folkeafstemning som i Sønderjylland for at fastlægge fremtidige grænser var området sandsynligvis blevet overdraget til Tyskland.

Men man valgte at lade Sudetenland være en del af den tjekkisk-slovakiske republik. Området er ca. tre gange større end Sjælland og havde i 1939 godt tre millioner indbyggere. Der findes stadig kul – bly – jern i mindre mængder og forholdsvis megen skov, som imidlertid har lidt en stille død – skovdøden – på grund af årtiers forurening fra de mange industrivirksomheder.

Sudetendeutsche Partei var et nazistisk foretagende, som i takt med partifællerne i Tyskland fik en magt, som blev katastrofal. Partiet fik støtte fra Nazi – Tyskland på alle måder og fremsatte en række uspiselige krav. Voldelige demonstrationer blev gennemført og de mange sammenstød med de tjekkiske myndigheder blev Hitlers påskud til at okkupere landet i 1938. Med krokodilletårer påstod han, at det var nødvendigt for at beskytte de stakkels, forfulgte hjemmetyskere.

Udtrykt kort var det løgn fra ende til anden – et påskud Hitler også med flid brugte mod Polen. Allerede i 1936 holdt Hitler en tale, hvor han præcist omtaler sine planer – annekteringen af Østrig og okkupationen af Sudeterområdet.

Det eneste, der manglede var datoen. Vestmagterne (England – Frankrig) forærede med forliget i München Tjekko-Slovakiet til voldforbryderne.

Da de tyske styrker rykkede ind i landet optrådte folketykkerne på samme begejstrede og forræderiske måde som vore hjemmetyskere ved besættelsen af Danmark i april 1940.

Hvilke følelser vakte det i den tjekkiske befolkning? I den danske?

Reinhard Heydrich (1904 – 1942), som oprindeligt var marineofficer avancerede hurtigt indenfor det nazistiske SS, hvor han i 1936 blev chef for sikkerhedspolitiet, direkte under Reichführer Heinrich Himmler.

Januar 1942 deltager han i Wannsekonferencen, hvor man planlægger og iværksætter udryddelsen af Europas untermensch. (Holocaust) September 1941 udnævnes han til rigsprotektor for Böhmen-Mähren og indfører et brutalt rædselsregimente. Maj 1942 bliver han likvideret.

Lidice

Som gegenterror jævnedes nazisterne den lille landsby Lidice med jorden. Ansvarlig for aktionen var Heydrichs efterfølger Kurt Daluege, der havde givet ordren. Daluege blev dømt til døden og hængt efter krigen.

Byen lå ca. 30 km. Fra Prag og havde ca. 500 indbyggere. Da tyskerne mente, at Heydrichs banemænd var faldskærmsjægere, der havde skjult sig i byen, rykkede SS ind – samlede indbyggerne på byens torv og skød alle mænd over 14 år (190) for øjnene af deres kære. Kvinderne (195) blev sendt i KZ-lejre (udryddelseslejre) hvor flertallet omkom.

Børnene blev sendt til «opdragelsesanstalter»

– deres skæbne er ukendt.

Efter nedskydningen af mændene tog SS fat på at smadre byen – med sædvanlig tysk grundighed efterlod de alt i sokkelhøjde – endog kirkegården blev raseret. Da Niels og jeg var på besøg kunne vi konstatere, at kirken og tilhørende gravsteder inklusiv alle gravstene var ødelagt.

På en senere familietur besøgte vi Lidice, men nu havde man med bistand fra andre krigsramte lande genopbygget byen og rejst mindesmærket, som ses øverst til højre. Alt så hyggeligt ud og krævede ret megen forestillingsevne for at fatte grusomhederne.

I byen Oradour sur Glane i Frankrig gennemførte SS en lignende aktion, hvor man efter at have skudt alle mænd, jagede kvinder og børn ind i kirken og mejede dem ned med maskingevær. Derefter smed man benzin ind over ligdyngerne – antændte og kremerede resterne af byens befolkning. Her har man ladet ruinerne stå som vidne om bestialiteten.

Den ansvarlige for disse grusomheder blev flere år senere pågrebet i DDR (Østtyskland) stillet for en domstol – dømt til døden og hals-hugget.

KZ-lejren – Theresienstadt

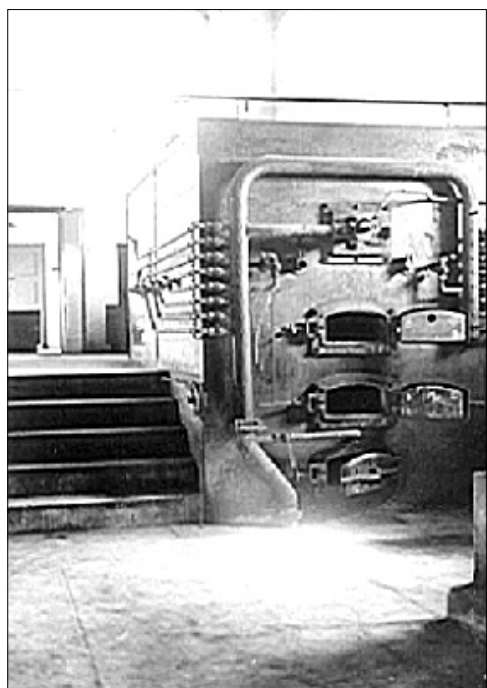
60 km. Nord for Prag byggede kejserinde Maria Theresia en garnisonsby. I 1941 indretter nazisterne den til jøderne i Prag som en ghetto, dvs. lager eller opbevaringsplads til kapaciteten i udryddelseslejren Auschwitz tillod overførsel til gaskamre med tilhørende krematorieovne. I alt overførtes 85.000 til udryddelse. I oktober 1943 anbringes 481 danske jøder i lejren, af disse kostede det 52 livet.

Byen Terezin var forladt – ikke et øje – vi går lidt omkring – parkanlægget vidner dog om, at nogen passer det, blomsterbedene er velholdte. Men hvem? Omsider får vi øje på to middelaldrende mænd, der luger i et rosenbed. Vi kontakter dem og fortæller lidt om, hvorfor vi er kommet – vi vil godt have nogle facts.

Skikkelserne er mærkede af det tidligere lejrophold – knoklede – radmagre og ludende. Værst var nok deres øjne og deres mimik. Her var intet liv. Efterhånden løftedes sløret for, at de havde mistet alle deres kære – nu var der kun tilbage at holde minderne om grusomhederne synlige for efterverdenen. Galskaben skulle ikke gentages.

Vi fik dem efterhånden op i omdrejninger og de fremviste med besvær krematorieovnene, men gik helt i stå, da vi kom ind i rum, der mindede om operationsstuer. Lidenskabsløst fortalte de nu om de forskellige forsøg, der havde fundet sted. Fanger var blevet anbragt i fryserum iført forskelligt uniformsudstyr, og man noterede derefter flittigt ned, hvor lang tid der gik, før de døde.

Men sidst på krigen havde man taget de mere end halvdøde fanger ud og eksperimenteret med hvilke amputationer, man kunne foretage uden bedøvelse. Man søgte efter erfaringer pga. tyske soldaters lidelser i Østfrontens kulde. Ikke et glimt i de tidligere fangers øjne – de var døde – de havde sagt farvel til et normalt liv.

Krematorieovn i KZ-lejren

Theresienstadt

Lad mig tilstå – disse grusomheder – denne ondskab går over min fatteevne – ligeledes er jeg ganske hjælpeløs, når jeg gang på gang oplever, at menneskehedens børn gentager grusomhederne.

Hvad kan/bør man gøre? Nytter det?

Bliver man aldrig klogere?

I den store Industriby Teplice fandt vi med besvær et ismejeri, hvor man kunne købe brød og mælk. Når vi kontaktede folk, spurgte vi altid pænt om de kunne engelsk. Hadet til alt tysk kunne folk ikke skjule. Det gav forviklinger. Ismejeridamen bød på noget drikkeligt, hun ville lige hente datteren, som var god til engelsk. Damen opfattede os som englændere, og vi lod hende blive i troen.

Datteren en sjælden skønhed på 17 år dukkede op, og hurtigt kunne jeg konstatere, at det var første gang, hun brugte engelsk i praksis.

Jeg drævede i en eller anden dialekt for at sløre mit mangelfulde engelske og Niels, som intet kunne, holdt munden lukket. Helt galt blev det, da to søstre dukkede op og inviterede på middagsmad. I løbet af aftenen fik vi opklaret, at de havde siddet i KZ-lejr.

Den ene var radmager – den anden ret omfangsrig. Tiden gik med at spille rommy, medens vi hele tiden vogtede på ikke at blive afsløret som ikke værende fra England. På et tidspunkt dukker den skønne pige op, og da det efterhånden var blevet ret lummert ved, at de to falmende og hærgede damer hver især lagde kraftigt an på os.

Den skønne skulle hjem – straks tilbød jeg ædelt at følge hende hjem – det var for farligt at færdes alene i mørket. Hjemturen foregik uden skærmydsler, og uden at pigens ærbarhed, eller hvad hun ellers kunne være udstyret med, blev krænket.

Tilbage sad en sur og muggen Niels på trappen med vort grej. Hvad var sket? Jo; den fede dame havde forsøgt at voldtage ham, men da han havde sat sig kraftigt til modværge, var han uden nytteeffekt og blev smidt ud. Jeg trøstede ham – sammen traskede vi ud af byen og overnattede på en mark.

De byer vi besøgte stod gabende tomme. I byer på størrelse med Roskilde kunne der bo én eller to familier. Rædselsberetninger om, hvordan folketysskere under krigen havde hængt lokalbefolkningen på byernes markedspladser, og hvordan de med økser havde hugget folks hænder af, mens befolkningen med tyske bajonetter i ryggen blev tvunget til at se på, var enslydende, overensstemmende.

Gang på gang stoppede lastbiler og tilbød os et lift, men efterhånden som vi kom ind på de snoede bjergveje, foretrak vi apostlenes heste. Her var så ubeskriveligt skønt, hvis ikke det var for de nære omgivelser. Vejene var som én stor losseplads med sønderbombet militært udstyr, hvor tanks og lastbiler lå med folks bohove spredt på bjergskråningerne.

Enhver folketysker, der efter kapitulationen kunne godtgøre, eller som bare ville forsøge at godtgøre, at han havde været anti-nazist, og at han havde været loyal over for det land og det folk, han havde været bosat i, kunne frit blive i Sudeterområdet. Men hvor mange tyskere kunne i realiteten benytte sig af tilbuddet? Vi ledte efter dem.

Vi fandt ikke flere, end vi kunne tælle på én hånd. I krigens sidste måneder var flugten for Den Røde Hær og den tjekkiske befolkning at sammenligne med en folkevandring.

Fra Sudeterområdet var halvanden million tyskere flygtet foran den fremstormende Røde Hær. Fra Polen og andre dele af Ostgebet var 7 – 10 millioner mennesker på en sanseløs flugt, skræmte, vel først og fremmest af den nazistiske propaganda, eller måske fordi regnskabet's time stod for døren.

Efter krigen var der kun ganske få af disse folketyskere, der ville vedgå, at de havde været nazister, og at de aktivt havde deltaget i den nazistiske terror og undertrykkelse af Europas befolkninger.

I dag kræver folketyskeres efterkommere, som jeg har mødt, uden at skamme sig det mindste at få erstatning og «deres land» tilbage. Efter min ringe mening blev de fuldt fortjent smidt ud. Uden al tvivl er de så højredrejede – eller reaktionære, at betegnelsen nynazister vil være korrekt.

Hjem gennem Tyskland

Denne del af turen havde kun en enkelt forhindring, nemlig da vi hoppede af toget i Heidelberg.

Da vi skulle gennem billetkontrollen, smed Niels nogle kulørte ugeblade – jeg havde kun nogle avisudklip. Kontrolløren smækkede spærren i med et brag. Ude på gaden blev jeg holdt i et fast greb.

Under afhøringen hos stationsforstanderen spillede jeg dum – kunne de ikke forklare mig – hvad det drejede sig om – på engelsk?

Langt om længe – træt af underholdningen – hev jeg et bundt tyske mark frem og spurgte om problemet var penge.

Efterfølgende fik jeg så en billet gældende til Flensborg.

Vi lagde vejen om Universitetet, det stod ubeskadiget. I parken hev jeg brød og en dåse med skinke frem, men havde godt nok bemærket, at en ældre herre iagttog mig.

Mæt, spurgte jeg manden, om han ville overtage resterne af min mad.

Han nærmest jublede, da han så indholdet. Men nu skulle jeg have noget til gengæld og fik noget af hans hjemmeavlede tobak. Den smagte og stank, som de æbleblade vi røg under besættelsen.

Jeg fik i detaljer, hvorledes han dyrkede tobak og hvilke tilsætningsstoffer han brugte for at fremme smagen. Jeg sagde pænt tak og dermed var vi ligeværdige personer i et land i ruiner.

Hjemme igen – var det vigtigste at få et job – for at rette op på en noget læderet økonomi.

Hen på efteråret fik Niels brev fra Stuttgart, hvor en tysker berettede, at han havde fundet en tegnebog med det og det indhold og spurgte, hvad han skulle? Niels bad ham i brev opbevare værdierne, til vi kom derned. Manden boede i Untertürkheim – byen, hvor Mercedesfabrikkerne havde ligget.

Mig undrede det noget, at Mercedes, som var en konkurrent til Ford og General Motors (amerikansk ejede), var bombet ned til sokkelhøjde. Mærkværdigvis var Ford- og Opelfabrikkerne næsten ubeskadigede. Til gengæld var arbejderkvartererne jævnet med jorden.

Militærstrategi?

Vi fandt den ærlige familie i en kælder. Manden manglede en arm. Den mistede han, da han med den 6. Armé (den blev udslettet ved Stalingrad) tromlede igennem Frankrig. Han havde to døtre, én på 13 og én på 15 år. Begge havde amerikanske soldater (sorte) som midlertidige »kærester«. De var familiens overlevelse. Vi snakkede frem og tilbage under vort ophold på et par dage. Til min undren var den armløse mand med de to døtre, der som ludere betjente ikke – ariere, (amerikanske negersoldater) – stadig nazist.

Videre med lokaltog

Vi fortsatte rejsen med lokaltog. Ruderne manglede, og brædder var i stedet slået for. Regnen dryppede igennem taget. Folk stank, regnvåd vintertøj og mangel på sæbe giver en speciel duft. Det var trøstesløst. Passagerer hagede sig fast overalt, på bufferne, på taget osv. Toget satte i gang med et ryk og standsede pludseligt. Noget var rivende galt. Ud gennem sprækkerne skimtede jeg en ung pige, som havde fået begge ben kørt over midt på lårene.

Tyskerne stod sløve, apatiske og gloede, ingen gjorde noget. Flertallet havde oplevet en krigsgrusomheder.

Jeg sagde til Niels, det er sgu' for meget, det her, nogen må gøre noget. Fat i rygsækken, og ud halede jeg én af mine skjorter frem, skar ærmerne af og lavede nogle kompresser.

Jeg bad tyskerne om at skaffe nogle pinde, som kunne bruges til at stramme og løsne kompresserne, og jeg spørger en moden herre, om han har ringet efter en ambulance – det har han ikke, og bandende siger jeg:

– «Er der ikke én af jer, der vil gøre bare lidt».

Manden svarede:

– «Unge mand, lad mig overtage kompresserne, jeg har prøvet det før, det har du ikke, kan jeg se. Rejs dig, kig ud over byen og fortæl mig så, hvor i Helvede skulle den ambulance komme fra?»

Jeg rejste mig og så kun grusdynger i sokkelhøjde. Toget blev derefter brugt som ambulance, først i Stuttgart holdt en ambulance.

Et skrog – et pylrehoved

Lidt senere løb jeg rundt om et skarpt gadehjørne og ramlede ind i en krigsveteran, der manglede det meste af ansigtet – manden manglede det meste af underkæben.

Huden var rimpet sammen om en sprække, der skulle gøre det ud for en mund.

Jeg gloede lige direkte ind i dette omvandrende uhyre og kunne slet ikke beherske min mavemuskelatur. Jeg brækkede mig, men nåede dog lige at skimte et par mere end ulykkelige øjne. Hvordan jeg skammede mig, kan jeg ikke beskrive, men lige så snart jeg var kommet nogenlunde til hægterne, løb jeg ham op, prikkede ham på skulderen og spurgte, om han røg.

Cigaretter og alt, hvad jeg havde af godt, kom frem, og hele tiden vendte han hensynsfuldt ansigtet bort. Han tog tingene, og nogle hæs-lige grynt var hans måde at sige tak på, han forstod mig. Jeg var ikke hans første møde med folk, der brød sammen.

Han gik. Hvorhen? Næppe hjem til kone og børn. Næppe til en kæreste. Sandsynligheden taler for, at han er gemt rigtigt godt væk og af vejen på en lukket anstalt langt ude på landet. Han har givetvis godt af den friske luft, og så er vi så dejligt fri for at møde fantomet.

På gaden var han en levende plakatsøjle:

Mod krig. Mod Vold.

Fransk soldat på vej hjem fra fronten blændet og vansiret af sennepsgas.

På en senere rejse besøgte jeg forskellige tyske institutioner.

I mine ører lyder stadig rallen og pi-ben fra ofre for giftgasangrebene i Første Verdenskrig.

Lydene mindede meget om en skotsk sækkepipe. Nu har jeg i mange år beskæftiget mig med handicappede, men det er mig stadig noget af en gåde, hvordan man har båret sig ad med at holde disse skamferede mennesker i live.

Nyt år i Schweiz; 1947 – 48

Fra Stuttgart gik den videre færd mod Schweits. I Basel snusede jeg rundt for at få et job af kortere varighed. Niels var som den arbejdssky person, han var, ikke interesseret, i og med, at han var velforsynet med fremmed valuta fra vort bekendtskab i Stuttgart. Mit bedste tilbud var Basler Güterbahnhof, (godsbanegård) en dags arbejde med sæk-keovogn gav ca. 35 franc. Det lyder ikke af meget, men da Danmark havde indført den ordning, at rejsende højst måtte udføre 20 kr., var Schweiz oversvømmet med ulovlig valuta, som de schweizsiske banker ikke kunne veksle legalt i den danske nationalbank. Når jeg vekslede en dagløn i franc til danske kroner, fik jeg udbetalt, hvad der svarede til en dansk ugeløn.

Herfra drog vi op til et mondænt vintersportssted med meget fornemme hoteller, men vi bosatte os på et nærliggende vandrehjem. Dagene gik med lidt skiløb og skøjteløb på en ballustrade foran et hotel.

Ski og skøjter lejede vi.

Lilian havde vakt min interesse, hvorfor hun blev bombet med postkort og breve. Indholdsmæssigt må de på trods af mine manglende romantiske evner have haft en vis virkning – for selv efter næsten 60 års ægteskab tager hun stadig disse breve frem og mindes de gode gamle dage.

Iført mit svenske skitøj lignede jeg ikke en lusset smedesvend – og da jeg var rigtig god på skøjter – blev jeg – den «elegante» fyr opsøgt af modne damer – som diskret udpegede ganske unge piger, som holdt sig genert i baggrunden. Naturligvis undrede denne interesse mig. Under damernes afhøring skjulte jeg ikke, at jeg var en elendig smedesvend, hvorefter deres interesse for lille mig kølnedes mærkbart.

Der var tradition i Schweiz for, at en familie sparede op, hvorefter en tante eller lignende drog til et luksushotel – og agerede Kirsten giftekniv – i forsøg på at få en velhaver på kroen til den giftefærdige unge pige.

Møde igen med svigerfar

Hjemme igen skulle jeg mødes med Lilian. Vi havde aftalt at mødes ved Sundby Remise på Amager kl. 19. Jeg ventede, ventede og ventede. Den blev fem minutter over, ti minutter over, omsider blev jeg enig med mig selv om, at nu kunne det være nok. Jeg ville ikke stå der og være til grin, enhver idiot med blot lidt omløb i hovedet kunne jo se, at én eller anden pige brændte mig af. Men i stedet for bare at skride, gik jeg hjem til hende og ringede på. En ældre, hvidhåret herre lukkede op.

– «Må jeg tale med Lilian?»

– «Kom indenfor, hun er ved at gøre sig i stand».

I stuen sad vi lidt forlegne, jeg holdt kæft, det kommer man sjældent galt af sted med. Men han brød isen: – «Hvad laver du?»

– «Joh, jeg er smedesvend».

– «Nå, med den kulør,» sagde han. Jeg var sort som en neger efter i fem måneder at have arbejdet ude i brændende sol.

– «Ja, jeg har haft arbejde i de varme lande.»

Han fiskede efter mere, men nu syntes jeg, at det var hans tur til at løfte sløret.

– «Joh, han var smed på Hærens Ammunitionsarsenal».

Længe havde jeg siddet med en underlig fornemmelse af, at jeg havde set ham før. Nu var det sådan, at for at overleve som sabotør var det uhyre vigtigt, at man kunne huske ansigter, og at man kunne placere dem. Selv mange år efter krigen kunne jeg genkende mennesker, jeg havde mødt på én eller anden måde. For det meste kunne jeg ikke sige noget om, hvor jeg havde mødt dem, men bare mistanken om, at jeg havde mødt dem før, var nok til, at jeg tog mine forholdsregler.

Pludselig gik der en prås op for mig:

– «Sig mig, har du altid haft krøllet hår?»

«Ja, men det hænder, at krøllerne forsvinder, men de kommer altid igen.»

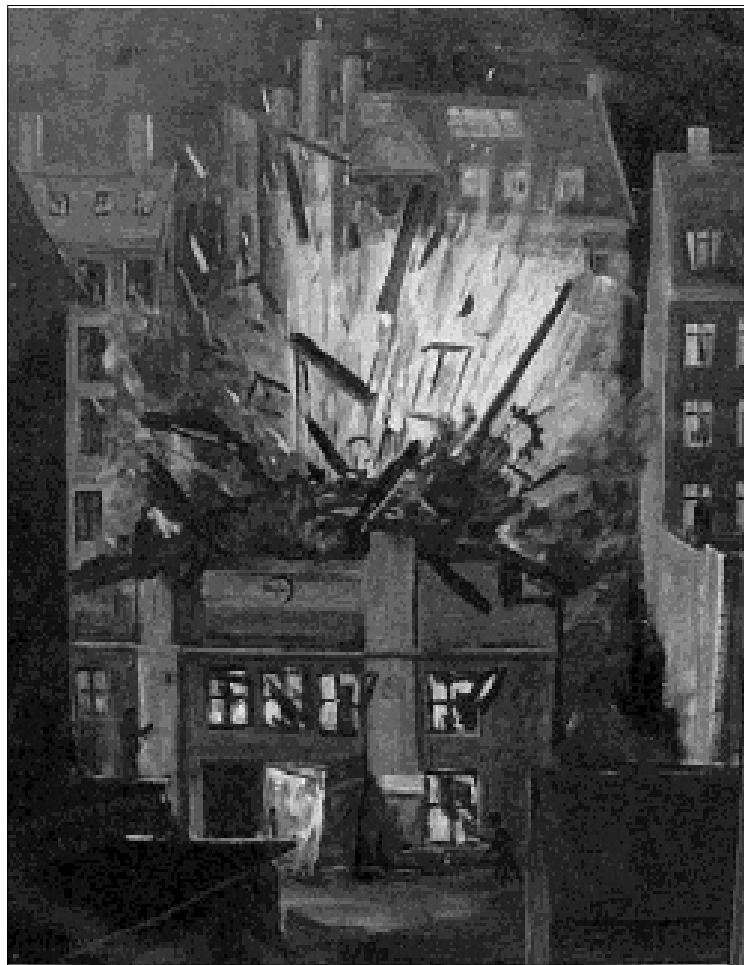
– «Har du en cykel med en gammeldags engelsk lædersaddel med forniklede spiralfjedre og en hjemmelavet bagagebærer lavet af fladstål?»

– «Det var dog kattens! – Så var det dig, der var med ude på Køge Landevej, da I fik nøglerne og tegningerne».

Lilian farede forvildet rundt i ikke ret meget.

Men blev efterhånden påklædt og klar til afgang, men blev noget forvirret, da hun stak næsen ind og så os hygge – grine og snakke på livet løs, som havde vi kendt hinanden i hundrede år.

Nu havde jeg ikke megen lyst til at gå i byen, for jeg ville gerne snakke videre med en gammel krigskammerat.

På væggen hang et oliemaleri i farver, som jeg straks genkendte og sagde: «Det er jo Siemens i Ryegade.»

Maleriet var en gengivelse af fabrikken, da den røg op til Vorherre.

Han havde fået billedet af en kammerat ved navn Anker Landberg.

– «Jeg tror, jeg har mødt ham,» sagde jeg, «blev han ikke kaldt kunstmaleren eller snedkeren?»

Landberg var kurér for Ejgil Larsen og var én af dem, der hentede «varer» hos Christian. Igennem flere år havde Christian troligt kørt ud gennem vagten på Hærens Ammunitionsarsenal med en taske på stangen og en pakke på bagagebæreren.

Han var selvfølgelig blevet stoppet mange gange og kontrolleret, men da det kun var optændingsbrænde, holdt vagterne til sidst op med at kontrollere ham.